

El cost de la solidaritat

El sistema de pantans de les comarques de Girona és, en gran mesura, la resposta a un problema d'escassetat de Barcelona i la seva àrea metropolitana. El resultat és un abastament més garantit i més control de les riuades, però també un Ter molt regulat i espremut i un bon grapat de promeses incomplertes.

Text > **RAÛL MUXACH**, periodista

Puc imaginar-me-la, però m'agradaria veure la cara que faria un home del neolític quan, remuntant el Ter, entre les Guílleries i el Collsacabra, allà on comptaria trobar un alzinar, una roureda o un suau

meandre del riu, li aparegués davant dels morros la descomunal paret de 135 metres d'alçària del pantà de Susqueda.

Els humans hem executat obres de molta més envergadura, però poques com un bolet de ciment enmig de la na-

tura simbolitzen tan bé la capacitat de transformar l'entorn en benefici propi. Acumulen aigua per quan faci falta i pel que faci falta, però també afecten (a vegades de manera irreversible) la vida del riu, dels animals i de les plantes.

>> *Campanar de l'església de Sant Romà, que apareix quan el nivell del pantà de Sau està molt baix.* (Font: AGÈNCIA CATALANA DE L'AIGUA)

>> Les columnes de l'interior del pantà de Susqueda, durant la seva construcció. (Font: ENDESA)

Aquest any es commemora el cinquantè aniversari de la construcció de l'embassament més gran de les comarques de Girona, la clau de volta d'un sistema concebut, en primer lloc, per abastir l'àrea urbana de Barcelona i, de retruc, per controlar les riuades del Ter, per produir una part de l'electricitat que necessiten Girona i la Costa Brava

Hi ha documents que demostren que ja al segle XVI la falta d'aigua per al reg a Barcelona va fer posar els ulls al Ter

La gran sequera de 2008 marca un punt d'inflexió en el consum d'aigua

El consum d'aigua no ha parat de créixer a Catalunya i a les comarques de Girona. Segons dades de l'ACA, entre 2001 i 2016 l'augment d'aigua subministrada ha estat del 7,8 % a tot el país i del 3 % a la demarcació.

Amb tot, hi ha un abans i un després de l'última gran sequera de 2008. Entre 2007 i 2008, el consum a Catalunya va caure un 3,4 % i a les comarques gironines, un 5,6 %. Els gairebé 71 milions d'hectòmetres cúbics subministrats (sense comptar recursos locals) a Girona el 2007 (el sostre fins aquell moment) no es van tornar a assolir fins al 2016, i la xifra global catalana de 2007 (el pic s'havia donat el 2003 amb més de 616 milions d'hectòmetres cúbics) no es va recuperar fins al 2012.

La sequera va fer baixar el consum i la crisi el va estabilitzar a la baixa, però els últims anys es torna a apreciar un repunt que va molt lligat als usos industrials o recreatius. L'ús domèstic, en canvi, continua influenciat per la cultura d'estalvi i eficiència i segueix anant a la baixa fins al punt que encara no s'ha arribat als nivells que hi havia el 2008, tot i que a les comarques de Girona hi viu més gent i es registren més visites de turistes.

L'estalvi d'aigua ha estat molt més important a l'àrea metropolitana de Barcelona que a les terres gironines. Segons les últimes xifres conegudes, els habitants de la província de Barcelona consumeixen uns 30 litres d'aigua per persona i dia menys que la mitjana catalana (a l'entorn de 160 litres al dia), mentre que les comarques de Girona se situen uns 25 litres per sobre d'aquesta mitjana, sumant ús domèstic i industrial.

El Baix Empordà, amb més de 260 litres per persona i dia, i l'Alt Empordà, amb més de 220 litres, són les dues comarques que més aigua gasten. La Garrotxa, el Pla de l'Estany i el Gironès, en canvi, gasten menys i tenen uns nivells de consum similars als de l'àrea metropolitana.

i per assegurar els regadius de la plana empordanesa.

Un model qüestionat des d'un primer moment pel territori, perquè priva el tram final del riu d'una part molt important del seu cabal, però que segueix vigent i sense data de caducitat.

Tot i que els pantans que tenim són fills d'aquesta necessitat i es van construir majoritàriament entre els anys seixanta i setanta del segle XX, hi ha documents que demostren que ja al segle XVI la falta d'aigua per al reg a l'entorn de Barcelona va fer posar els ulls al Ter, com recull en la seva tesi doctoral el geògraf de la Universitat de Girona David Pavón, i a finals del segle XIX i principis del XX els incipients problemes d'abastament de la capital catalana ja van acabar plasmant la idea de portar aigua de fora al pla d'obres hidràuliques de l'Estat de 1933 i al de la Generalitat republicana de 1935.

El 1959, el govern franquista va promulgar l'anomenada Llei del Ter, que sentenciava que agafar aigua d'aquest riu era més factible que agafar-ne de l'Ebre, la Noguera Pallaresa o la Valira andorrana, alternatives que, en un moment o altre, també es van posar sobre la taula. El text absorbia projectes en marxa, com la construcció de Sau, i altres d'embrionaris, com els de la conca del Fluvià.

Això no vol dir que molt abans que Sau i Susqueda prenguessin forma el Ter fos un riu lliure. Tota la seva conca és plena de canals i rescloses que ho testimonien. Fins i tot es va crear una empresa per adquirir una part d'aquestes concessions, Saltos del Ter SA, que va ser la gènesi d'Hydroelèctrica de Catalunya SA, que, actualment, és Enel Green Power, la marca de renovables d'Endesa.

És en aquest escenari de creixent aprofitament del Ter quan es construí, entre la Celleria i Amer, la primera presa pròpiament dita: el Pasteral. És un projecte nascut al segle XIX en una zona on ja hi havia preses i rescloses per poder tenir aigua de reg, que se sàpiga des del segle XVIII, i que agafa més volada degut a les necessitats d'energia de la tèxtil Burés, que la va dotar d'una central hidroelèctrica. El 1961 va acabar passant a mans d'Hydroelèctrica de Catalunya.

És el cor del sistema Sau-Susqueda. Aquí hi neix la canalització de 56 quilòmetres fins a Cardedeu que, des de